

Zeměpis

OBYVATELSTVO SÍDLA

UČEBNICE PRACOVNÍ SEŠIT

pro ZŠ a víceletá gymnázia

Vojtěch Cvan

OLOMOUC 2022

Zeměpis

OBYVATELSTVO, SÍDLA

Učebnice, pracovní sešit

pro ZŠ a víceletá gymnázia

Autor: Bc. Vojtěch Cvan

Úvod

Vážení studenti a žáci, do rukou se Vám dostává zeměpisná příručka rozšiřující učivo geografie obyvatelstva a sídel, která je určena žákům základních škol a víceletých gymnázií. Příručka je uceleným studijním a pracovním materiálem, jež kombinuje teoretickou část s částí praktickou, který pokrývá tematiku geografie obyvatelstva a sídel. Jejím cílem je hlavně umožnit Vám procvičení a zopakování učiva, obsahuje ale i výkladovou část a může tak nahradit klasickou učebnici.

Vážení učitelé a rodiče, text určený Vaším dětem se snaží podat poznatky geografie obyvatelstva a sídel s využitím některých modernějších postupů a forem. Praktická část je zaměřena na různorodé úkoly a cvičení, ve kterých je kladen důraz na osvojení klíčových kompetencí, zejména digitálních a kompetencí k řešení problémů. Důraz je tedy proto kladen na schopnost žáka pracovat s různorodou škálou informací a mapovými portály, které následně zpracovává, využívá pro vyhledání informací a jejich základní analýzu v různých typech úloh. Učebnice je doplněna o multimediální prostředky pro učitele v podobě dvou prezentací.

Používané ikony

Učivo k zapamatování

Úkol nebo cvičení

Úkol nebo cvičení, pro jehož splnění je nutné použití mobilního telefonu či tabletu

Otázky na konci kapitoly

Zajímavost k probíranému tématu

Obsah

Geografie obyvatelstva sídel	6
GEOGRAFIE OBYVATELSTVA.....	7
Obyvatelstvo na Zemi	7
Rozložení obyvatel na Zemi.....	8
Pohyb obyvatelstva.....	12
Skladba obyvatelstva.....	17
<i>Věkové složení obyvatelstva</i>	<i>18</i>
<i>Rasové složení obyvatelstva.....</i>	<i>20</i>
<i>Národnostní složení obyvatelstva</i>	<i>23</i>
<i>Jazyková struktura obyvatelstva</i>	<i>24</i>
<i>Náboženská struktura obyvatelstva</i>	<i>27</i>
GEOGRAFIE SÍDEL	31
Vývoj sídel	34
Rozdělení sídel	34
Urbanizace.....	38
MULTIMEDIÁLNÍ PROSTŘEDEK PRO UČITELE.....	44
SEZNAM ZDROJŮ OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	45

Geografie obyvatelstva sídel

Geografové se snaží odhalit, jak je prostorově uspořádána lidská společnost a přírodní prostředí a jaké jsou jejich vztahy. Geografii zpravidla rozdělujeme na **geografii fyzickou** (zabývá se přírodou) a **geografii humánní** (zabývá se lidskou společností). Humánní geografie **studuje lidskou společnost a její aktivity ve světě**. Začala rozvíjet v okamžiku, kdy člověk výraznějším způsobem začal ovlivňovat život na Zemi. Předmětem studia humánní geografie je humánní (neboli socioekonomická) sféra Země – tj. člověk a jeho činnost. Jednou ze základních disciplín humánní geografie je **geografie obyvatelstva a sídel**.

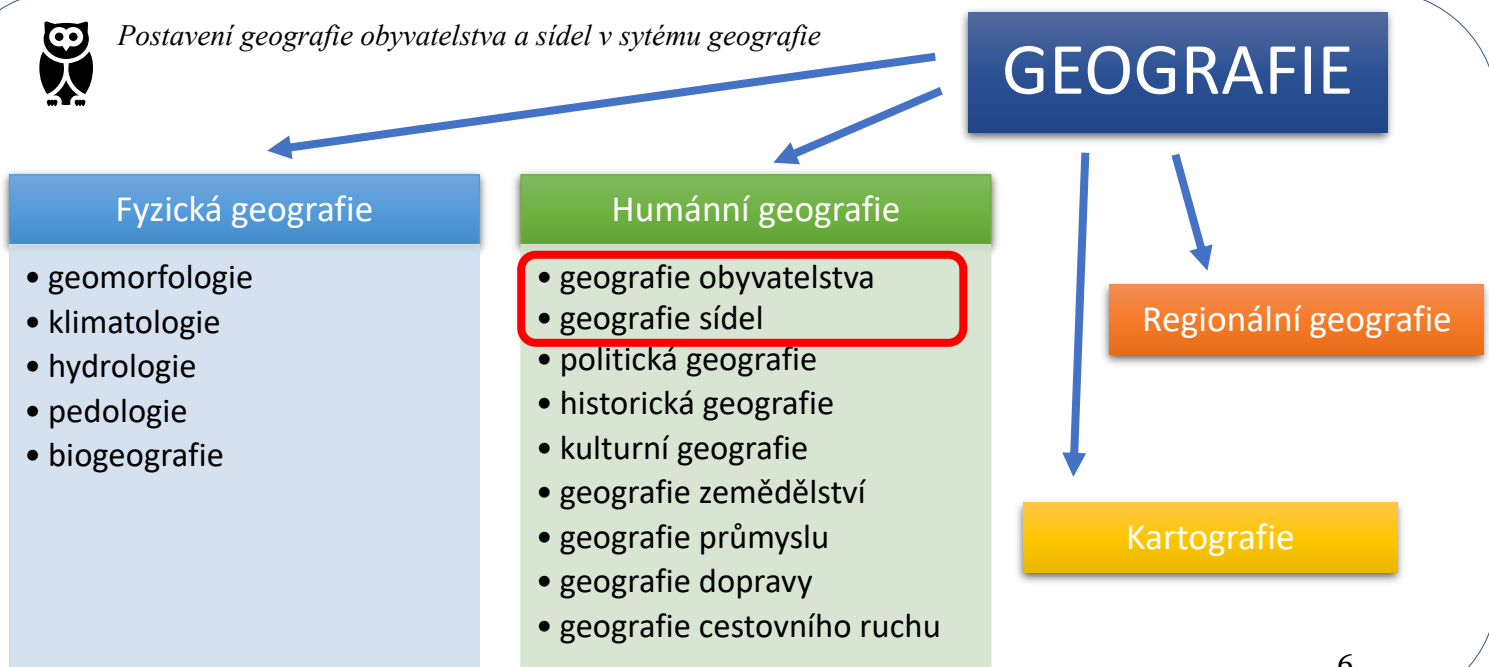
Úkol 1: Humánní geografie se skládá z několika dílčích disciplín. Zamysli se a diskutuj se spolužákem, o jaké disciplíny by se mohlo jednat.

Úkol 2: Na obrázku jsou uvedeny pojmy z různých oblastí geografie. U každého pojmu rozhodni, zda se jedná o pojem náležící geografii fyzické nebo geografii humánní.

Postavení geografie obyvatelstva a sídel v systému geografie

GEOGRAFIE OBYVATELSTVA

Obyvatelstvo na Zemi

Úkol 1: Počet obyvatel na světě **neustále roste**. Pomocí níže uvedeného QR kódu (<https://www.worldometers.info/world-population/>) zjisti, jaký je **současný přesný počet obyvatel** a **kolik dětí** se dnes narodilo. Diskutuj se spolužákem nad tím, co všechno může mít vliv na růst či naopak úbytek obyvatel.

AKUTÁLNÍ POČET OBYVATEL

NOVĚ NAROZENÍ DNES

worldometers

Obyvatelstvo dvou nejlidnatějších států světa, Číny a Indie, čítá dohromady téměř tři miliardy obyvatel, což je skoro třetina světové populace

Obr. 1: Vlajka Číny

Obr. 2: Vlajka Indie

V Číně byla v roce 1979 zavedena tzv. politika jednoho dítěte, jejíž cílem bylo zamezit růstu populace. V říjnu 2015 bylo schváleno povolení dvou dětí v rodině.

Obr. 3: Rostoucí indické obyvatelstvo přináší také řadu problémů, například se zajištěním základních životních potřeb nebo problémy se životním prostředím

Nejlidnatější státy světa (2022)

Čína	1,4 miliardy
Indie	1,4 miliardy
USA	333 milionů
Indonésie	279 milionů
Pákistán	227 milionů

1. Jmenuj dva nejlidnatější státy světa.
2. Co bylo cílem čínské politiky jednoho dítěte?
3. S jakými problémy se mohou potýkat přelidněné státy?

Rozložení obyvatel na Zemi

Úkol 1: Přemýšleli jste někdy, proč v některých částech světa žije mnoho lidí a v některých je téměř liduprázdno? **Rozložení obyvatelstva** je často silně závislé na přírodních podmínkách. S pomocí fyzickogeografické mapy ve školním atlase, **tužkou vyšrafuj místa**, která jsou z tvého pohledu hustě osídlená. Následně **porovnej** se skutečnou mapou hustoty zalidnění.

Lidstvo osídlilo zemský povrch **výrazně nerovnoměrně**. Podíváme-li se na mapu hustoty zalidnění, všimneme si, že některé oblasti jsou **osídleny velmi hustě** – například oblasti **Jižní a Jihovýchodní Asie**. V Evropě patří mezi nejhustěji zalidněné oblasti **Nizozemsko** a **Belgie**. V Americe je to **východní pobřeží USA**. Existují oblasti, které jsou díky ne příliš vhodným přírodním podmínkám osídleny velmi řídko. Nejnižší hodnoty hustoty zalidnění jsou typické pro rozlehlé státy, jejichž části zpravidla leží v oblastech s nehostinnými přírodními podmínkami – **pouště, mrazové pustiny** nebo **vysokohorské oblasti**. Mezi takové oblasti patří například **Sibiř, Kanada, poušť Sahara**.

Zajímavostí je, že téměř polovina obyvatel je soustředěna na ploše, která představuje asi **5 % celkové rozlohy souše**. Nejvíce obyvatel žije na územích s nadmořskou výškou do 200 m n. m. (kolem 60 % světové populace) a ve vzdálenosti do 200 km od moře (kolem 55% světové populace).

Dříve bylo přírodní prostředí rozhodujícím faktorem pro osídlení. V současnosti je velmi důležitých faktorem také **dosažený stupeň socio-ekonomického vývoje** – to znamená, že jsou více osídlovány například oblasti těžby nerostných surovin, oblasti (státy) politicky stabilní nebo velká města, ve kterých je snazší najít práci a uplatnění.

Obr. 4: Nizozemsko, stát s jednou nejvyšších hustot zalidnění v Evropě

Obr. 5: Vyprahlé písečné dny pouště Sahara představují velmi nehostinné podmínky pro život

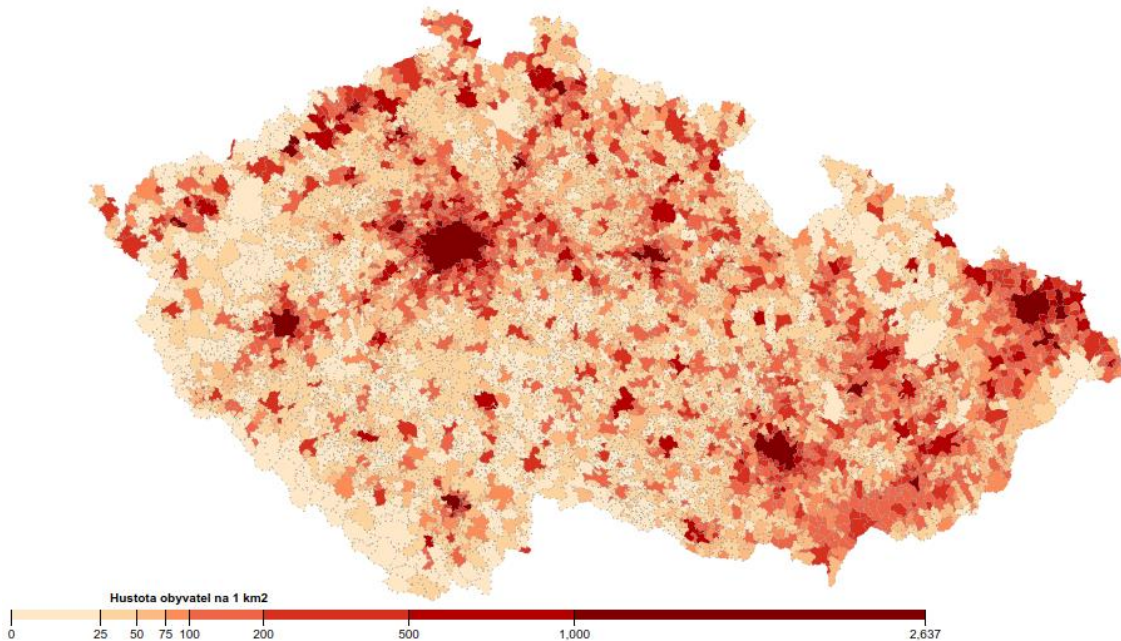

Dříve zmiňovaná **hustota zalidnění** je poměr počtu obyvatel k rozloze obývaného území. Charakterizuje, **kolik lidí žije průměrně na ploše 1 km²**. Hustotu zalidnění spočítáme velmi jednoduše podle následujícího vztahu:

$$h = \frac{O}{S}$$

Česko má průměrnou hustotu zalidnění 136 obyvatel / km²

kde ***h*** je hustota zalidnění ***O*** je počet obyvatel ***S*** je rozloha území (nejčastěji v km²).

Obr. 6: Hustota zalidnění v ČR

Úkol 3: Kartogram je jedna z nejpoužívanějších metod používaných při tvorbě map. Jedná se o jednoduchou mapu, v nichž je pomocí barev vyjádřena intenzita jevu ve sledovaném území. Kartogramy se používají pro zobrazování relativních hodnot (hodnot přepočtených na plochu). Tvým úkolem bude takový kartogram sestavit. Aby bylo možné kartogram sestavit, musíme mít k dispozici data, tedy vstupní informace, ze kterých budeme vycházet. V našem případě budeme vytvářet **kartogram hustoty zalidnění ve státech Jižní Ameriky**

Doporučený postup

- 1) Z uvedeného **QR kódu** (<https://www.cia.gov/the-world-factbook/>) vyhledej potřebné informace o státech (sekce *Countries*), které budeš potřebovat pro tvorbu kartogramu
- 2) Pro úplnost tabulky doplň také **hlavní města** O – počet obyvatel
- 3) Vypočti **hustotu zalidnění** v jednotlivých státech S – rozloha území
- 4) Seřaď hodnoty hustoty zalidnění od nejmenší po největší
- 5) Navrhni **vhodné intervaly hustoty zalidnění** (např. méně než 5 , 6 – 10)
- 6) Pro vytvořené intervaly zvol vhodnou **barevnou škálu** – dávej pozor, aby byly barvy vzájemně odlišitelné
- 7) Podle navržených intervalů **vybarvi obrysovou mapu** Jižní Ameriky
- 8) Doplň všechny **náležitosti**, která má mapa mít (nadpis, měřítko, legenda)

$$h = \frac{O}{S}$$

STÁT	HLAVNÍ MĚSTO	POPULACE	ROZLOHA (v km ²)	HUSTOTA ZALIDNĚNÍ (ob./km ²)
Argentina				
Bolívie				
Brazílie				
Ekvádor				
Guyana				
Chile				
Kolumbie				
Paraguay				
Peru				
Surinam				
Uruguay				
Venezuela				

-
-
-
-
-

Brazílie je největší a nejlidnatější zemí v Jižní Americe. Pokrývá téměř polovinu jihoamerického území a sousedí tak téměř se všemi státy Jižní Ameriky. Na více než polovině brazilského území se rozkládá tropický deštný les.

Obr. 7: Město Rio de Janeiro

Obr. 8: Vodopády Iguazu

1. Uveď příklad hustě osídlené oblasti.
2. Uveď příklady nevhodných přírodních podmínek, které brání hustějšímu osídlení.
3. Jak se počítá hustota zalidnění?
4. Do kolika kilometrů od moře žije více než polovina světové populace?
5. Který stát Jižní Ameriky má nejvyšší hustotu zalidnění?

Pohyb obyvatelstva

Obyvatelstvo není nikdy stálé a jednotné. Neustále se **mění jak početně, tak prostorově**. Důvodem je, že se lidé rodí, umírají a také mnohdy stěhují. Tyto změny se souhrnně označují jako **pohyb obyvatelstva**.

Pohyb obyvatelstva můžeme rozdělit na dvě skupiny:

- **přirozený pohyb obyvatelstva** – procesy související s **rozením** a **umíráním** obyvatelstva
- **mechanický pohyb obyvatelstva** (stěhování, migrace) – jedná se o pohyb obyvatel spojený se **změnou místa pobytu**, rozlišujeme například dočasné změny pobytu anebo trvalé změny.

Migrace, nejdůležitější mechanický pohyb je pohyb, při kterém vznikají **obyvatelé trvale mění místo pobytu**. Jedná se tedy o **pohyb obyvatel z jedné oblasti do druhé** s úmyslem se v nové oblasti usadit.

Úkol 1: Zamysli se nad tím, jaké jsou důvody toho, že lidé migrují. Své nápady napiš.

.....

.....

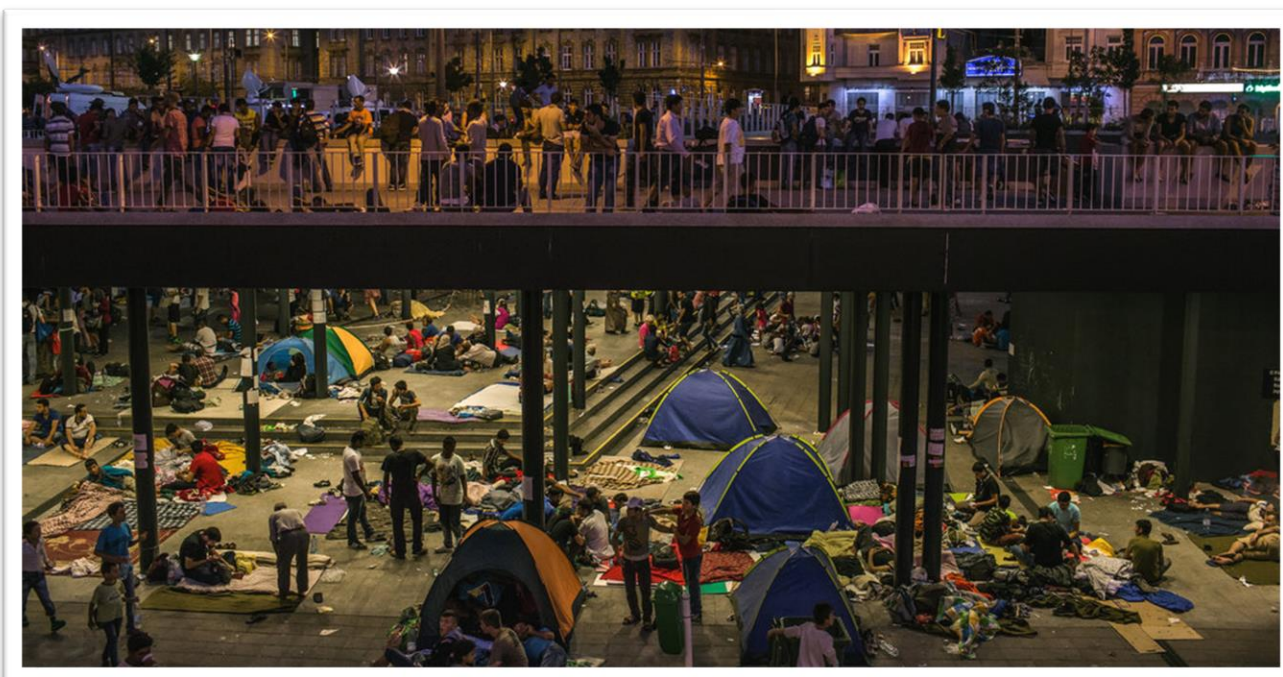
Evropský kontinent je z hlediska historie kontinentem, pro který byla typická masová **migrace** především **během 18. a 19. století**, kdy vlny lidí **opouštěly Evropu a hledaly nový život jinde** (například emigrace do Severní a Jižní Ameriky). V období po druhé světové válce se uprchlíci usídlili v jiných evropských zemích anebo našli nový domov za oceánem.

Mnozí cizinci dnes do Evropy přijíždějí za **účelem práce**. Doplnují tak **nedostatek pracovní síly** a zároveň se snaží získat ekonomické příležitosti. Evropská populace stárne, a proto je migrace pozitivním nástrojem pro udržitelný **ekonomický růst**.

V současné době je problémem **nelegální migrace**. Lidé z chudších zemí se s vidinou lepšího života vydávají na stále riskantnější cesty do jejich cílové země. Mezi běžné ilegální migrační trasy do Evropy patří **plavby přes Jaderské či Středozemní moře** nebo překročení východoevropské hranice. Tu lidé přejíždějí například ukryti v kamionech. Nelegální migranti si často nejsou vědomi **nebezpečí** a nevyhovujících podmínek, které je na cestě mohou potkat.

Obr. 9: Migrační trasy do Evropy

Obr. 10: Migrační krize v roce 2015, na fotografii zachycené nádraží v maďarské Budapešti

Více než polovina vysídlených osob pochází ze tří zemí – **Sýrie, Venezuely a Afghánistánu** – a téměř třetinu z celkového počtu představují děti. Drtivá většina uprchlíků, 86 %, zůstává v rozvojových zemích. Nejvíce jich hostí Turecko, Kolumbie, Pákistán a Uganda, jen malá část jich přišla do Evropy – především do Německa a Švédska

Úkol 2: Přečti si krátký příběh o uprchlici z Íránu, která se jmenuje **Rean**. Zamysli se nad jejím příběhem a se spolužákem prodiskutuj, jaké nástrahy mohou čekat na uprchlíky při cestě do jejich vysněné destinace a lepším životem. Následně vyhledej, co znamenají pojmy azyl a vízum.

AZYL.....

VÍZUM.....

Rean, 32, uprchlice z Íránu

Ve 22 letech se Rean vdává a se svým manželem odchází z Íránu ve snaze najít větší svobodu a začít nový život. Manželé se chtějí dostat do USA, ale jejich žádosti o víza jsou zamítnuty. Namísto toho se proto rozhodnou zamířit do Evropy. Následuje dlouhá a obtížná cesta. Aby se dostali do Evropy, zaplatí převaděčům za překročení hranic. Do Evropy přijíždějí za drsných podmínek.

Po příjezdu žádají o azyl. Na rozhodnutí o svém o své žádosti čekají dalších sedm let. Celou dobu tráví v přijímacím centru pro žadatele o azyl, kde život není jednoduchý a čelí možnosti, že jim azyl bude zamítnut a budou deportováni zpět do Íránu. Rean během doby strávené v tomto centru překonává samotu a těžkosti každodenního života tím, že si hledá nové přátele a účastní se uměleckých a divadelních projektů.

Jak čas plyne, Rean a její manžel se rozvádějí. Rean znovu žádá o azyl, tentokrát sama a na základě této nové situace. Nakonec je jí status uprchlíka udělen, protože rozvedená žena by v iránské společnosti nebyla přijata a vystavovala by se nebezpečí pronásledování, případně něčeho horšího. Dnes už Rean v centru není a žije šťastně se svým novým partnerem a nově narozeným synem jménem Kehan.

MIGRANT - osoba, která se svobodně rozhodne přestěhovat se do jiné oblasti či země často za lepšími materiálními nebo sociálními podmínkami nebo lepší perspektivou pro sebe a svou rodinu

NELEGÁLNÍ MIGRANT - osoba, která nemá legální status nebo cestovní doklady potřebné ke vstupu do země a pobytu v ní

UPRCHLÍK - osoba, která nedobrovolně opustila svoji rodnou zemi a má obavy z pronásledování z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo osoba utíkající před válečným konfliktem

Úkol 3: Ve třídě se rozdělíte **do tří skupin**. Každá skupina se postupně postaví před třídu a bude vyprávět v první osobě **smyšlený příběh o migrantovi** nebo **uprchlíkovi**. Každá skupina má k dispozici **indicie**, které přiblíží jejich příběh. První žák z každé skupiny začne a další žák ze stejné skupiny na něj naváže a bude pokračovat.

1. skupina vytvoří příběh s použitím následujících slov: *strach, převaděč, příležitost, práce, zbohatnout*

2. skupina vytvoří příběh s použitím následujících fotografií:

Obr. 11

Obr. 12

Obr. 13

3. skupina vytvoří příběh s použitím následujících fotografií:

Obr. 14

Obr. 15

Obr. 16

Úkol 4: Vžij se do role **válečného novináře**, který **monitoruje dění ve východní Evropě**, ve válce zmítané Ukrajině. Jako novinář máš za úkol **napsat článek**, který popíše **válečnou situaci a útěk obyvatel** za hranice své domoviny. Vžij se do místních obyvatel a zamysli se nad tím, co vše musí obyvatelé opustit, jaké nástrahy je mohou čekat, jak se mohou dostat za hranice nebo co nového je čeká v hostitelské zemi. To vše reflektuj ve svém novinovém článku.

Novinová společnost prezentuje:

TÝDENÍK SVĚT

Číslo. 146, 15. března, 2022

Válka na Ukrajíně a přliv uprchlíků

Fotografie z válečné zóny
Čtěte dále na S3

Autor:

1. Do kterých dvou skupin můžeme rozdělit pohyb obyvatelstva?
2. Z jakého důvodu migrují lidé do Evropy?
3. Uveď, kudy vedou migrační trasy do Evropy?

Skladba obyvatelstva

Lidé na Zemi jsou velmi **rozdílní**. Podíváme-li se například na obyvatele severní Evropy, budou se pravděpodobně v mnoha znacích lišit od obyvatel Jihovýchodní Asie. Otázkou tedy je, co všechno může být oním rozlišovacím kritériem, které tyto dvě skupiny obyvatel, ze dvou různých koutů světa dělá odlišnými. První skupinou jsou tzv. **biologické znaky**. Jsou to takové znaky, se kterými jsme se již narodili, tedy je můžeme označit také jako vrozené znaky a nelze je nijak ovlivnit. Patří sem **pohlaví, věk a rasa**.

Druhou skupinou jsou **znaky kulturní**. Jedná se například o znaky jako **náboženství, národnost** nebo **jazyk**. Třetí skupinu tvoří znaky **ekonomické znaky**, do kterých řadíme především **zaměstnanost obyvatelstva**.

Kulturní a ekonomické znaky jsou ovlivněny prostředím, ve kterých žijeme. Nezáleží na tom, zdali je člověk muž či žena, bohatý či chudý, jelikož **všichni lidé jsou si rovni**.

Znáte nějaké konkrétní případy, kdy lidé nerespektují práva druhých lidí?

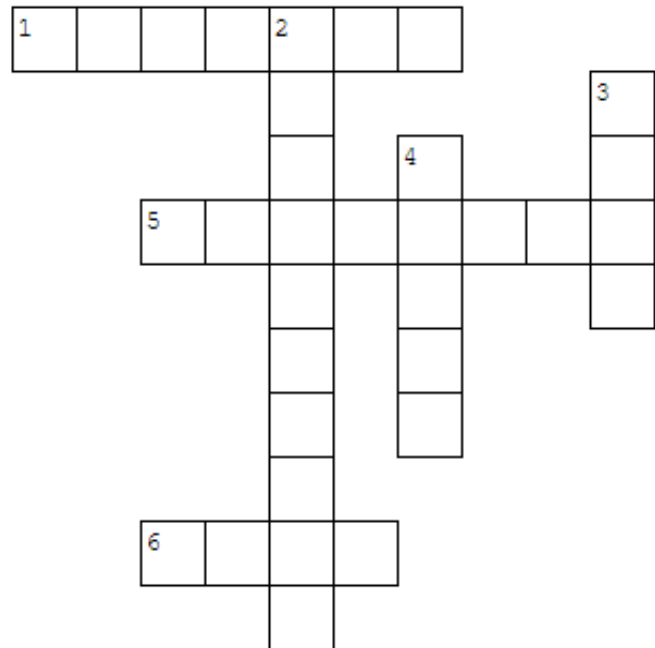
Úkol 1: Dopln křížovku.

Vodorovně

1. Nezákladnější biologický znak
5. Znaky, které můžeš ovlivnit
6. Nejlidnatější stát světa

Svisle

2. Jeden z nejrozšířenějších jazyků na světě
3. Symbol křesťanství
4. Míšenec bílé a černé rasy

Příklady biologických, kulturních a ekonomických znaků

Biologické znaky
<ul style="list-style-type: none"> • pohlaví • věk • barva pleti

Kulturní znaky
<ul style="list-style-type: none"> • jazyk • národnost • náboženství

Ekonomické znaky
<ul style="list-style-type: none"> • povolání • zaměstnání

Úkol 2: Se spolužákem popřemýšlej a napiš, co mají podle vás všichni lidé na Zemi společného.

.....

.....

1. Jaké znaky rozlišujeme v rámci obyvatelstva? Uveď tři základní skupiny.
2. Jmenuj alespoň dva biologické znaky obyvatelstva.
3. Uveď příklady znaků obyvatelstva, které můžeš do jisté míry ovlivnit.

Věkové složení obyvatelstva

Struktura obyvatel podle věku je jedna z nejdůležitějších charakteristik geografie obyvatelstva, protože často slouží jako zdroj údajů pro další geografické či demografické analýzy. Obyvatelstvo podle věku můžeme rozdělit na tři základní skupiny:

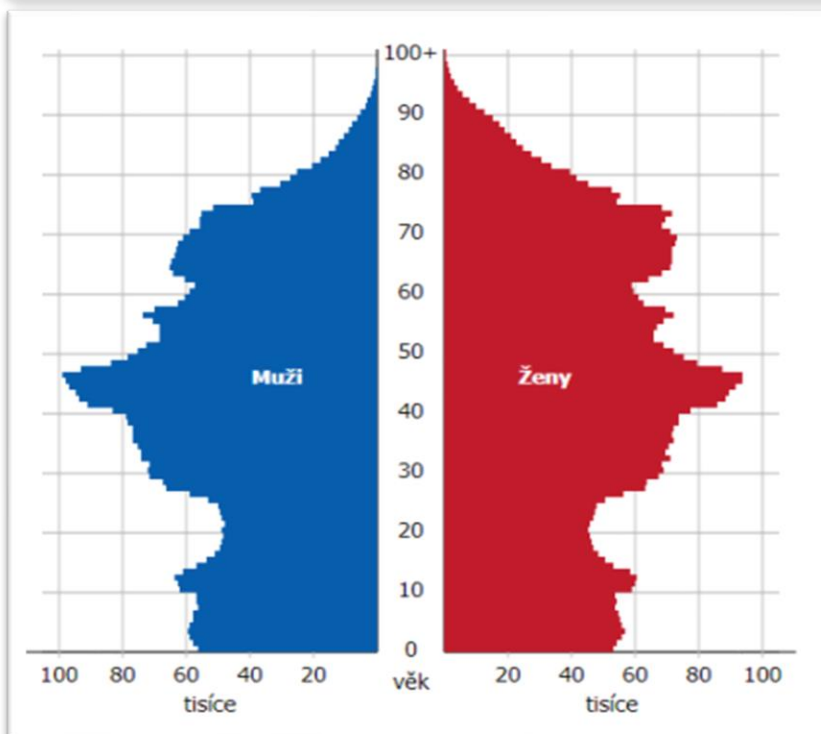
- **předproduktivní** (obyvatelstvo ve věku 0–14 let),
- **produktivní** (obyvatelstvo ve věku 15–64 let),
- **postproduktivní** (obyvatelstvo ve věku 65 let a více).

Klíčová skupina je zejména **produktivní** obyvatelstvo, jelikož do této skupiny patří lidé, kteří jsou hlavním **zdrojem pracovních sil** pro hospodářství.

Pro grafické znázornění věkové struktury obyvatelstva v daném regionu se používají tzv. **věkové pyramidy**. Znázorňují počty mužů a žen v daném věku, v daném okamžiku na vymezeném území.

Průměrná délka života – průměrné stáří, ve kterém lidé umírají.

Průměrný věk – průměr věku všech žijících obyvatel.

Nejvyšší průměrná délka života je v San Marinu a Japonsku, kde se lidé dožívají průměrně 85 let. Naopak nejnižší délka života je v Sierra Leone (52 let)

Zamysli se, co všechno může ovlivnit průměrnou délku života.

Obr. 17: Věkové složení obyvatelstva České republiky v roce 2021

Průměrný věk obyvatel ČR se každoročně **zvyšuje**. Zatímco v roce 1991 bylo průměrnému obyvateli republiky 36,5 roku, v roce 2017 to bylo už **42,2 roku**. Za posledních dvacet let se pak průměrný věk obyvatel zvýšil o 4,3 roku.

Pro **rozvojové země je typický vyšší podíl mladé populace**, která se ale nedožívá vysokého věku. Naopak pro vyspělé země je charakteristická nízká porodnost a vysoká životní úroveň podmiňující vysoké zastoupení starších obyvatel.

Nejmladší populace je v Africe. Současný průměr počtu narozených dětí na jednu matku je 5,2 (v Evropě je to 1,6). Státy s nejstarší populací se nachází v Evropě. Jedná se například o Německo nebo Itálii.

Obr. 18: Africká rodina

Obr. 19: Pár v důchodovém věku v Německu

Úkol 1: Z věkové pyramidy lze často **vyčíst mnoho informací**, nejsou to pouze číselné údaje zobrazující počet obyvatel v daném věku, ale můžeme zde vidět **historické události**, které měly na vývoj počtu obyvatel znatelný vliv. Pro hledání informací využij internet.

Na uvedeném QR kódu (<https://www.czso.cz/staticke/animgraf/cz/>) nalezněš **věkovou pyramidu České republiky**, kterou lze posunout na konkrétní rok. Můžeš zde tedy nalézt věkovou pyramidu pro rok 1945 až 2020.

- 1) Najdi věkovou pyramidu pro rok 1950 a zdůvodni, proč je zde patrný nárůst populace ve věkové skupině 2, 3 nebo 4 roky.

.....

- 2) Z nejnovější věkové pyramidy, tedy pro rok 2020 zjisti, kolik je přesně mužů ve věku 80 let. Zjisti také, kolik je žen ve věku 25 let.

.....

3) Z nejnovější věkové pyramidy zjistí, proč je velmi patrný nárůst populace ve věku přibližně 42–47 let. Co tehdy vedlo k vysoké porodnosti? Jak se nazývá tato generace dětí?

.....

.....

.....

4) Podíváme-li se celkově na nejnovější věkovou pyramidu České republiky, tak si zcela jistě všimneme, že počet obyvatel ve věku přibližně 40–50 let je razantně vyšší než počet mladých lidí a dětí. Zamysli se, jak se tento nepříznivý trend může projevit v budoucnu? Jaká mohou být pozdější rizika pro ekonomickou situaci země?

.....

.....

.....

1. Na jaké skupiny můžeme rozdělit obyvatelstvo podle věku?
2. Která skupina podle věku je nejdůležitější pro hospodářství a proč?
3. Pomocí čeho se znázorňuje věková struktura?
4. Jaký je rozdíl mezi průměrnou délkou života a průměrných věkem?

Rasové složení obyvatelstva

Úkol 1: Se spolužákem diskutuj nad tím, proč lidé v různých částech světa vypadají poněkud odlišně. Znáš již nějaké lidé rasy?

.....

Obyvatelé napříč naší planetou se **více či méně liší v mnoha aspektech**. Můžeme pozorovat rozdílnou barvu kůže, vzrůst, tvar vlasů, tvar obličeje a mnoho dalšího.

Obr. 20: Rozmanitost obyvatelstva

Jaká může být příčina toho, že lidé mají různou barvu pleti?

Zkus se zamyslet nad pojmem rasismus. Pokus se tento pojem vysvětlit

Úkol 2: Vylušti přesmyčky. Za každou přesmyčkou se skrývá jiné označení pro určitou rasu.

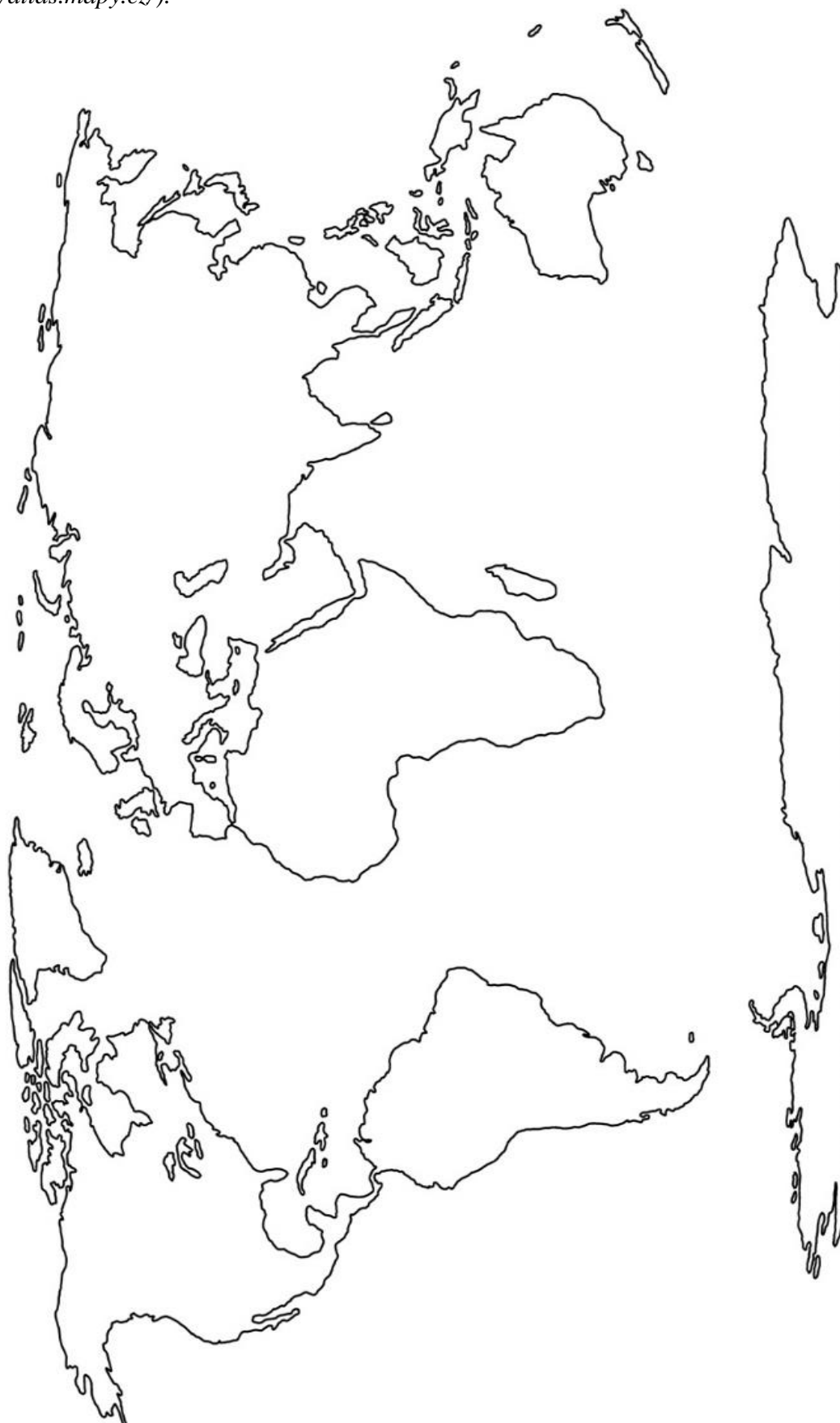
Bílá rasa.....**DNRUÍIEPOO**

Žlutá rasa.....**DGOMOILNOÍN**

Černá rasa.....**ÍNINGORED**

Úkol 3: S využitím atlasu vybarvi **obrysovou mapu světa** podle zastoupení určitých **ras**. Pro každou rasu zvol vhodnou barvu. Nezapomeň na legendu a další náležitosti, které á mapa mít. Využít můžeš klasický školní atlas světa nebo internetový atlas, prostřednictvím uvedeného **QR kódu** (<https://atlas.mapy.cz/>).

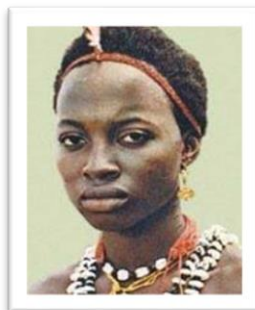

Rasa neboli lidské plemeno **je skupina lidí, kterou spojuje dlouhodobý společný vývoj**, v jehož průběhu se vlivem rozdílného prostředí vytvořily **shodné morfologické a fyziologické znaky** (barva pleti, tvar lebky a nosu, barva a tvar vlasů). Všechny současné rasy a jejich mají daleko více podstatných společných znaků (schopnost přemýšlet, pracovat, tvořit, komunikovat atd.) než rozdílných. Všechny rasy jsou plně **rovnocenné**.

Na základě shodných morfologických a fyziologických znaků můžeme lidstvo rozlišit na **tři základní rasy** (plemena):

- **EUROPOIDNÍ (BÍLÁ),**
- **MONGOLOIDNÍ (ŽLUTÁ),**
- **NEGROIDNÍ (ČERNÁ).**

Obr. 21: Negroidní rasa Obr. 22: Mongoloidní rasa Obr. 23: Europoidní rasa

Úkol 4: K jednotlivým geografickým oblastem se pokus **přiradit (spojit) určitou rasu**. Správnost ověř se školním atlasem světa.

SEVERNÍ EVROPA

STŘEDNÍ AFRIKA

JIHOVÝCHODNÍ ASIE

INDIE

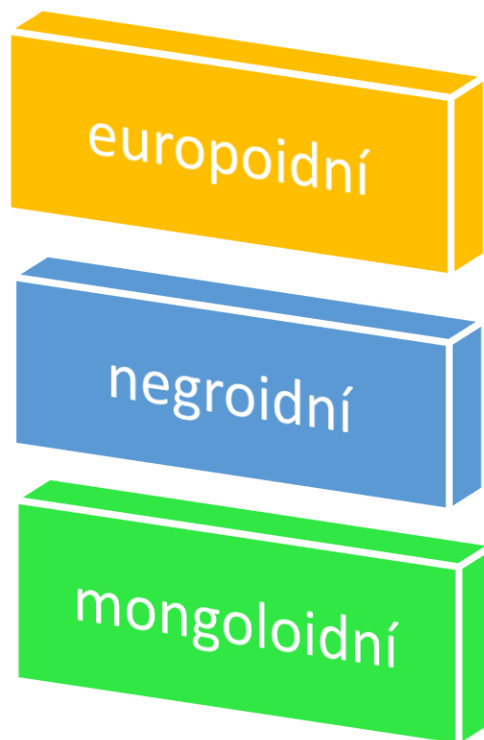
SEVERNÍ AFRIKA

NOVÁ GUINEA

JIŽNÍ EVROPA

SEVER AUSTRÁLIE

PŮVODNÍ OBYVATELSTVO AMERIKY

Vlivem **míšení** základních tří lidských ras můžeme rozlišit také několik **přechodných forem**:

MULAT: europoidní + negroidní

MESTIC: europoidní + mongoloidní

ZAMBO: mongoloidní + negroidní

ROZLOŽENÍ LIDSKÝCH RAS NA ZEMI

■ europoidní ■ mongoloidní ■ negroidní

Úkol 5: Pomocí internetového atlasu (<https://atlas.mapy.cz/>) zjisti, jaké je rasové složení v konkrétních státech:

SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ

INDIE

ČÍNA

KUBA

FRANCIE

1. Jaké existují tři základní lidské rasy?
2. Jak se nazývá míšenec bílé a žluté rasy?
3. Jak se nazývá míšenec bílé a černé rasy?
4. Která lidská rasa převažuje v Evropě?
5. Která lidská rasa převažuje v Asii?

Národnostní složení obyvatelstva

Úkol 1: Slovo národa může být **vnímáno mnoha způsoby** a často se ani odborníci neshodnou na jednotné definici. Pojmy jako národ, národnost, národnostní menšina, etnikum a další, již zabraly v literatuře tisíce stránek. Pokus se zamyslet nad slovem národ a **vytvoř svou vlastní definici národa**. Do volného pole napiš.

Nyní se podíváme na národ prostřednictvím odborného **článku** (převzat z webu <https://www.geograficke-rozhledy.cz/archiv/clanek/783>), ve kterém vyhledej, jak autor popisuje národ a tuto definici do volného pole napiš. Jak moc se liší tvá vymyšlená definice od definice v odborném článku? Pokus se také vyhledat odpovědi na níže uvedené otázky.

1) Při jakém statistickém výzkumu se nejčastěji zjišťuje národnost?

.....

2) Co to jsou „jednonárodnostní“ státy?

.....

3) Některé národy se již dlouhodobě snaží o samostatnost, tedy o vytvoření vlastního státu. Vyhledej v článku příklady evropských národů, které nemají svůj stát?

.....

4) Kolik bylo tureckých přistěhovalců v Německu v roce 2001?

.....

Nejpočetnější národy světa

Národ	Populace (přibližná)
Číňané (Chanové)	1 310 000 000
Arabové	422 000 000
Bengálci	300 000 000
Drávidové	217 000 000
Britové	182 000 000

1. Co je to národ? Popiš vlastními slovy.
2. Jmenuj dva nejpočetnější národy.

Jazyková struktura obyvatelstva

Úkol 1: Dokážeš rozpoznat, ve kterém jazyce je napsána daná věta? V případě nutnosti použij internetový překladač.

Ciao, cosa stai facendo?.....

Salut que fais tu?.....

Hello what are you doing?.....

¿Hola Qué estás haciendo?.....

Hello mit csinálsz?.....

Привет, чем занимаешься?.....

你好你好嗎?.....

Obr. 24: Slovičko děkuji v mnoha jazycích

angličtina, italština, ruština, maďarština, čínština, francouzština, španělština

Jazyk slouží jako **základní prostředek lidského dorozumívání a komunikace**. Jazyková struktura na světě je velmi pestrá. Odhaduje se, že existuje **až 7 000 jazyků**. Některé jazyky jsou si velmi blízké, až bychom řekli skoro stejné. Jiné se od sebe výrazně liší a nenašli bychom mezi nimi téměř nic společného.

Většinu jazyků můžeme zařadit do některé z tzv. **jazykových rodin**. Jazyková rodina je skupina jazyků, které se vyvinuly ze společného předchůdce (prajazyka). Nejrozšířenější jazykovou rodinou je tzv. **indoevropská jazyková rodina**, která se se vyvíjela v oblastech Evropy a Asie. Indoevropskými jazyky mluví více než tři miliardy obyvatel po celém světě (drtivá většina Evropy, velká část Asie, Amerika, Austrálie).

Indoevropská rodina se dále dělí na **několik větví**. mezi ty nejrozšířenější patří:

- **germánské jazyky,**
- **slovanské jazyky,**
- **románské jazyky.**

Nejrozšířenější jazyk, **čínština** (počet mluvících – 1,2 miliardy), patří do jazykové rodiny sinotibetských jazyků.

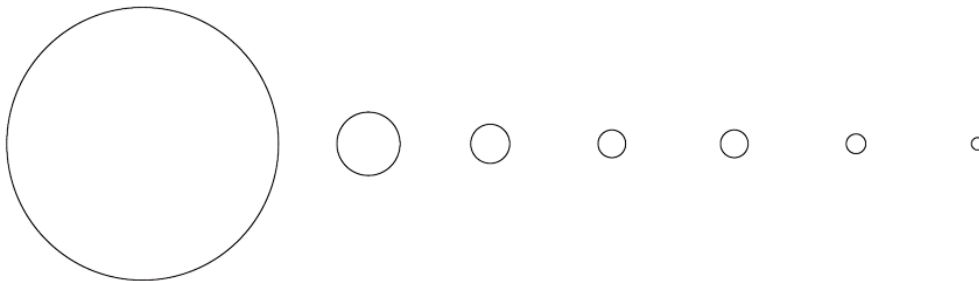
Úkol 2: Na uvedené stránce (<https://www.visualcapitalist.com/wpcontent/uploads/2018/05/world-of-languages.html>) nalezněš **kruhové schéma** zobrazující **světové jazyky podle počtu mluvících** a státy, které uvedenými jazyky hovoří. Pomocí tohoto schématu se pokus odpovědět na otázky.

- 1) Uveď první tři státy, kde je nejvíce lidí mluvících španělsky?

.....

- 2) Počet obyvatel mluvící daným jazykem může být mnohonásobně vyšší, připočteme-li k rodilým mluvčím také obyvatele, kteří se jazyk naučili. Do uvedeného schématu doplň, které cizí jazyky se lidé nejčastěji učí. Poté napiš, které jazyky se v současné době učíš ty a kterými jazyky bys chtěl v budoucnu mluvit a proč.

.....

.....

.....

Úkol 3: Přiřaď konkrétní indoevropské jazyky k jednotlivým větvím.

**slovanské
jazyky**

**germánské
jazyky**

**románské
jazyky**

angličtina, slovenština, němčina, francouzština, ruština, italština, norština, chorvatština, rumunština, španělština, čeština

Úkol 4: Angličtina je až **třetím nejrozšířenějším mateřským jazykem**. Zdaleka nejvíce lidí se ji ale učí jako jazyk cizí a anglicky se proto domluví nejvíce lidí na světě. Přiřaď počet mluvčích obyvatel (z nabídky) v daných státech hovořící právě angličtinou.

Velká Británie

Spojené státy Americké

Kanada

Austrálie

Jihoafrická republika

Počty mluvčích v milionech: 225, 16, 56, 19, 5

1. K čemu lidem slouží jazyky?
2. Kolik přibližně existuje na Zemi jazyků?
3. Jaká jazyková rodina je nejrozšířenější a na které větve se dějí?
4. Do které jazykové větve patří čeština, polština nebo třeba ruština?
5. Jakým jazykem se na Zemi domluví nejvíce lidí?
6. Do které jazykové větve patří francouzština a italština?

Náboženská struktura obyvatelstva

Od nepaměti je náboženství nedílnou součástí lidské kultury. Náboženství je pojem **shrnující rozmanité soubory představ, jednání a symbolů**. Každé náboženství má společné rituály či bohoslužby a určité představy o světě a úloze člověka v něm. Většina náboženství si vytváří organizaci, jež pečuje o jeho rozvoj a šíření. V případě křesťanství se takové organizace označují jako **církev**. Náboženství můžeme rozlišit na národní a světová. Mezi **národní náboženství** patřilo např. náboženství řecké a egyptské, v současnosti pak čínské náboženství nebo judaismus.

Jako **světové náboženství** můžeme označit taková, která **přesahují hranice států či kontinentů, ras a kultur**.

Náboženství je **osobní záležitostí** každého z nás.

Úkol 1: Ke každému symbolu napiš, ke kterému světovému náboženství patří.

.....

Mezi nejrozšířenější náboženství na světě patří:

Křesťanství, čítající přibližně 2 miliardy věřících osob. Z důvodů odlišných názorů v průběhu historie se křesťanství rozlišilo do tří základních větví (církví).

- **Katolická církev** – hlavně Evropa a Latinská Amerika
- **Pravoslavná církev** – východní a jihovýchodní Evropa
- **Protestantská církev** – západní a severní Evropa, USA, Austrálie, Kanada

Islám neboli muslimské náboženství, je druhé nejrozšířenější (1,2 miliardy), ale nejrychleji rostoucí náboženství na světě. Je státním náboženstvím v mnoha arabských zemích. Nejvíce je rozšířeno v severní Africe, jihozápadní a jihovýchodní Asii.

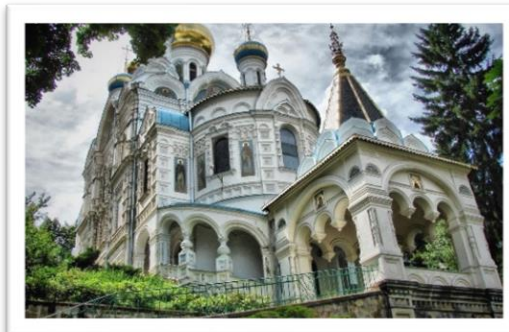
Hinduismus je jedno ze nejstarších náboženství na světě (1 miliarda). Jedná se zároveň o filozofický směr, který je součástí každodenního životního stylu. Centrum rozšíření je jižní Asie.

Budhismus je nábožensko-filozofický směr založený na učení Siddhártha Gautamy, známého jako Buddha, který je uctíván jako „probuzený učitel“. Rozšířen je v oblasti jižní a jihovýchodní Asii.

Judaismus je náboženství židovského národa, čítající přibližně 20 milionů věřících. Centrum je Izrael.

Obr. 25: Papež, nejvyšší představitel katolické církve

Obr. 26: Pravoslavný kostel v Karlových Varech

Obr. 27: Mekka, rodiště proroka Mohameda.
Jde o nejvýznamnější poutní místo Islámu

Obr. 28: Budhistický mnich

 Úkol 2: Níže uvedená tabulka obsahuje **různorodé pojmy** z několika světových náboženství. Tvým úkolem je **vybarvit stejnými barvami** ty pojmy, které **náleží ke stejnému náboženství**. Pro každé náboženství zvol vhodnou barvu.

ISLÁM	IZRAEL	HINDUISMUS	VATIKÁN	PAPEŽ
BUDDHA	MUSLIM	ALLÁH	KOSTEL	BŮH
KORÁN	BIBLE	SUNNITÉ	ŠÍITÉ	ŽIDÉ
DAVIDOVA HVĚZDA	JEŽÍŠ	TIBET	JUDAISMUS	RAMADÁN
PROTESTANT	MEKKA	BUDDHISMUS	INDIE	PRAVOSLAVÍ
TÓRA	MOJŽÍŠ	RABÍN	CHANUKA	BRAHMA
MUHAMMAD	ŽIDOVSTVÍ	MEŠITA	DŽIHÁD	JARMULKA

Úkol 3: Vytvoř vlastní mapu křesťanského náboženství v Evropě. Pro každou církev zvol odlišnou barvu. Jako zdroj informací využij školní atlas světa nebo internetový atlas (<https://atlas.mapy.cz/>). Zároveň se pokus zodpovědět na níže uvedené otázky a úkoly.

Katolická církev

Pravoslavná církev

Protestantská církev

- 1) V jihovýchodní Evropě je oblast, ve které je početná menšina obyvatel vyznávající islám. Zjisti, o které konkrétní státy se jedná.

.....

- 2) Uveď alespoň dva státy, ve kterých je zastoupena jak katolická, tak protestantská církev.

.....

- 3) K jednotlivým státům přiřaď, které náboženství jeho obyvatelé vyznávají.

Velká Británie

Ukrajina

Španělsko

Rakousko

Francie

Úkol 4: Pro obyvatele napříč světem má náboženství **různý význam**. Pro některé, je to neodmyslitelná **součást každodenního života** a pro jiné nemusí náboženství hrát téměř žádnou roli. Pracuj s mapou významnosti náboženství a odpověz na níže uvedené otázky a úkoly.

- 1) Podívej se na celosvětovou mapu významu, který lidé přiřádají náboženství. Pro který kontinent je na první pohled náboženství (kterékoliv) velmi důležité?

.....

- 2) Jak je na tom Česká republika z hlediska významu náboženství? Je pro obyvatele důležité či nikoliv? Pokus se nalezenou odpověď stručně zdůvodnit.

.....

.....

.....

- 3) Uveď všechny státy Evropy se středním významem náboženství. Je mezi těmito státy i náš soused?

.....

.....

1. Co je to náboženství?
2. Co je církev?
3. Jaká znáš světová náboženství?
4. Kdo je nejvyšším představitelem katolické církve?
5. Ve které oblasti se lidé hlásí k pravoslavné církvi?
6. Jaké náboženství je nejrychleji rostoucí a kde je tohle náboženství rozšířeno?
7. Ve kterých oblastech je rozšířen buddhismus?

GEOGRAFIE SÍDEL

Město, vesnice, městys nebo třeba **osada**. To vše jsou nám zcela určitě známá označení, se kterými se setkáváme v každodenním životě. V následujících kapitolách se na tato označení podíváme z trochu jiného úhlu pohledu a pokusíme se je blíže specifikovat a odpovědět například na otázky, jaké mají sídla funkci nebo zdali mají mezi sebou sídla nějaký vztah?

Úkol 1: Se spolužákem vytvoř myšlenkovou mapu, v jehož středu bude pojem sídla.

SÍDLA

Otázkou stále zůstává, co přesně sídlo je, nebo jak jej definovat? **Sídlo** tedy můžeme označit jako určité **seskupení sídelních jednotek (domů a stavení) a to včetně hospodářských objektů a dopravních zařízení na určitém vymezeném území**. Sídla jsou základními centry lidské aktivity. Koncentruje se zde hospodářská činnost a ubytování obyvatelstva. Součástí každého sídla jsou obyvatelstvo a materiální formy, které tvoří domy, obchody, sklady, úřady, továrny apod. Patří sem také prvky jako například silnice, parky, cesty a zahrady.

Základem každého sídla je tzv. **usedlost** (lidské obydlí). Pokud má **sídlo menší počet usedlostí**, označuje se jako **venkovské sídlo**, pokud má **větší počet usedlostí** a splňuje některá další podmínky, označuje se jako **město**.

Obr. 1: Venkovské sídlo

Obr. 2: Městské sídlo

Úkol 2: Předtím, než se pustíme do bližšího zkoumání jednotlivých typů sídel, tak se pokusíme srovnat dva základní typy sídel, a to město a vesnici. Napiš několik **výhod** a **nevýhod**, které sledáváš v případě života na vesnici a ve městě.

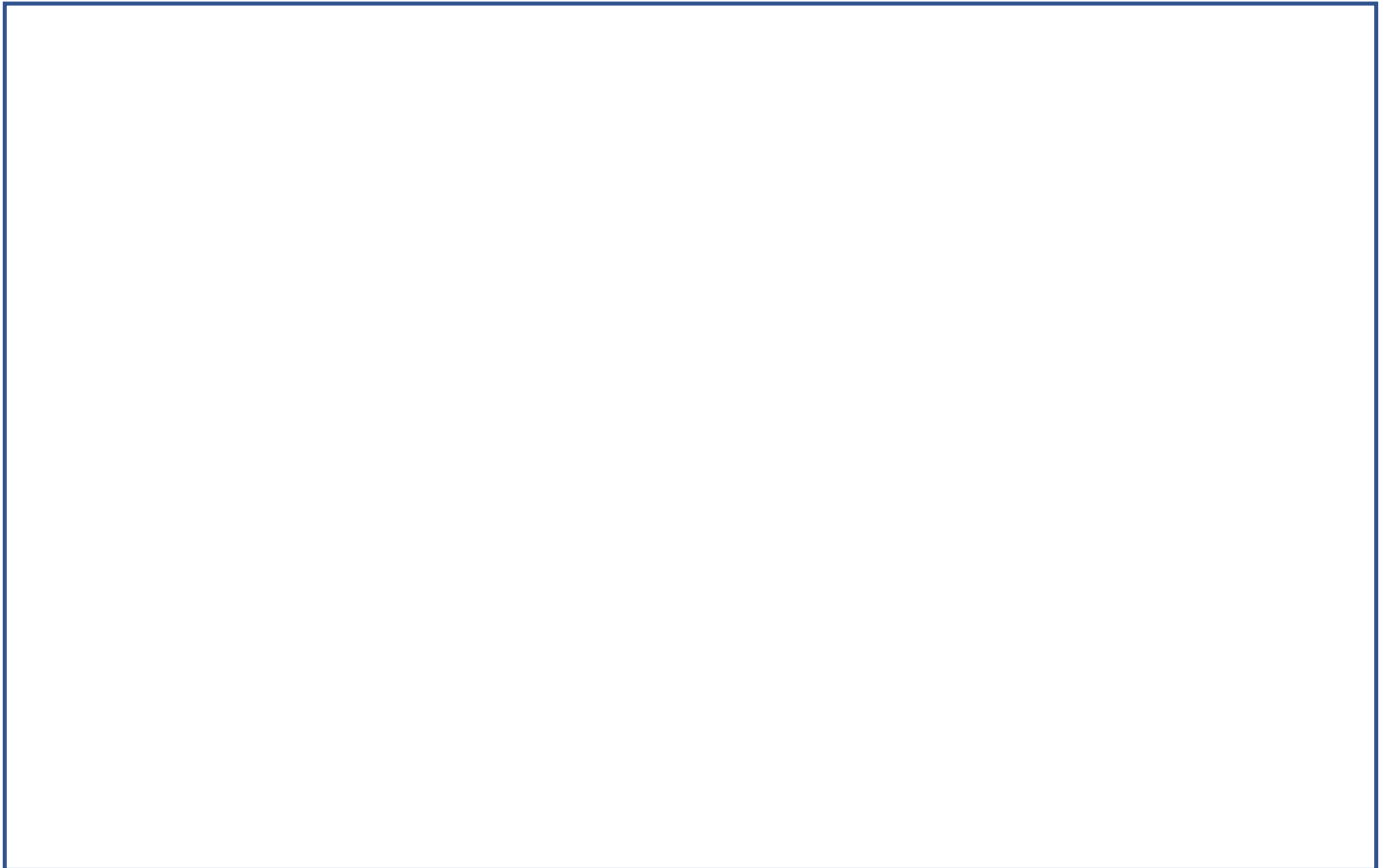
MĚSTO 	VESNICE
	
<i>Obr. 3</i> VÝHODY:	<i>Obr. 4</i> VÝHODY:
NEVÝHODY:	NEVÝHODY:

Úkol 2: Načrtni podle svého uvážení jednoduchou část sídla, ve kterém bydlíš. Pokud žiješ na vesnici (i tvůj spolužák), kresli oblast okolo návsi, tedy centra vesnice. Jestliže naopak bydlíš ve městě, načrtni takovou oblast, kterou se spolužákem oba dobře znáte, například okolí školy. Pokus se zachytit přibližně 70–100 metrů okolo od daného středu, tedy například náměstí.

Nákres bude mít podobu půdorysu, tedy pohledu z výšky – při kresbě využij jednoduché geometrické tvary (čtverce, obdélníky apod) a nezapomeň na popisky jednotlivých budov, například škola, úřad, obchod, obytný dům.

Následně **porovnej se spolužákem** vytvořené návrhy a pozorujte, jak každý z vás vnímá odlišným způsobem stejný prostor. Zároveň odpověz na několik níže uvedených otázek.

1) Zhodnot' na stupnici 1–10, jak moc se tvůj náčrt a náčrt tvého spolužáka podobaly.
1 – téměř žádná podoba. 10 – prakticky stejný náčrt.

2) Pokus se napsat, v čem se Vaše vytvořené náčrty nejvíce liší a co tě nejvíce zaujalo na náčrtu spolužáka?

.....
.....

3) Uveď několik prvků, které spolužák do náčrtu zakomponoval oproti tobě (například, zdali nakreslil nějakou budovu, kterou ty ne).

.....
.....

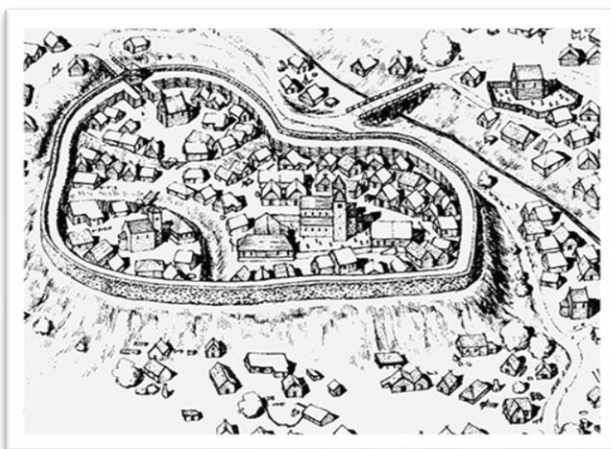
1. *Co je to sídlo?*
2. *Co je součástí sídla?*
3. *Jaké existují typy sídel?*

Vývoj sídel

Člověk již od pradávna, stejně jako dnes, řešil otázky spojené s bydlením. Obydlí a sídelní útvary se během historie významně proměnily. Nejnižší a nejjednodušší vývojový stupeň sídel představují **přírodní úkryty**, do kterých můžeme zařadit například **jeskyně**. Postupem času byly stavěny **strohé stavby budované z přírodních materiálů** (z hlíny, kamene, dřeva), které se postupně seskupovaly do venkovského typu osídlení.

Nejstarší sídla městského typu jsou doložena přibližně z dob 5–8000 let před našim letopočtem. Jednalo se o správní a kulturní centra. **Nejstarší města vznikla v Číně, Indii a Egyptě**. Na našem území vznikají první zárodky měst v období Velkomoravské říše.

Samotnou kapitolou jsou poté **středověká města**, která měla téměř stejnou podobu. V centrální části města se nacházelo **rozsáhlé náměstí**, kde probíhaly trhy. Z náměstí vedly hlavní ulice k hradbám (městským branám), vedlejší ulice zpravidla protínaly hlavní ulice pod pravým úhlem.

Obr. 5: Středověké město

Obr. 6: Kamenná chýše

Rozdělení sídel

V nejzákladnějším podání můžeme sídla rozlišit na **venkovská sídla (vesnice)** a **města**. Oba typy osídlení mají své **výhody** a **nevýhody**, nad kterými jste se zamýšleli na začátku kapitoly. Vesnice i města mají také mnoho funkcí. Podíváme se tedy na tyto dva základní typy osídlení trochu blíže.

Venkovská sídla

V tradičním pojetí se za venkovská sídla považují taková, ve kterých se **převážná část obyvatel žije zemědělstvím**. Menší část sídel vesnic vznikla také na základě nezemědělských činností, např. těžby surovin nebo rybolovu.

V současné době se pojem **vesnice, venkovské sídlo** nebo **venkov** používá pro **všechna sídla, která nejsou městy**. Zemědělská činnost se z některých vesnic již téměř vytratila a s ní i původní charakter vesnice. Venkovská sídla jsou rozmanitá, jak z hlediska velikosti, tak i vnější podoby. Na vesnici zpravidla nalezneme **obytné budovy, hospodářské budovy a zemědělskou půdu**. Venkovské obyvatelstvo žije ve větším souladu s přírodou.

Mezi další funkce venkova, kromě zemědělského účelu, patří například **funkce obytná** (vesnice v zázemí měst, kdy obyvatelé dojíždí za prací mimo domov), **funkce rekreační** (odpočinková oblast pro městské obyvatelstvo).

Městská sídla

Městská sídla jsou z historického hlediska **mladším typem osídlení**. Je pro ně typický **nezemědělský charakter** a liší se od vesnice především svými funkcemi. Nejjednodušší kritérium vymezení měst – je založené na tom, že každému městu byla **v minulosti udělena určitá práva**, tzv. privilegia, získávaná obvykle od panovníka. V současnosti bývá město nejčastěji definováno jako **sídlo s určitým minimálním počtem obyvatel** (např. 5000). Mezi další znaky popisující město je jeho **velikost v porovnání s vesnicí**, vysoká **hustota osídlení**, obyvatelstvo pracující především v obchodu, průmyslu nebo službách a přítomnost vzdělávacích, kulturních nebo správních institucí.

Většina měst tedy plní zpravidla **funkci obytnou** (lidem město poskytuje domov), průmyslovou (průmyslové podniky, továrny, výroba), **správní** (úřady, státní instituce), **obchodní** (různorodé obchody – potraviny, oblečení, elektronika), **vzdělávací** (základní a střední školy, univerzity), rekreační, **dopravní** (letišť, přístavy), **kulturní** (lázně, zábava). **Většina měst plní více funkcí** dohromady.

Existují ale města, kde **převládá jedna konkrétní funkce**. Příkladem může být **univerzitní město Oxford**, kde převažuje funkce vzdělávací nebo **lázeňská města** (Luhačovice, Mariánské lázně), kde převažuje funkce léčebná.

„V každém státě je městem to sídlo, v němž se obyvatelé státu cítí být ve městě.“

J. Beaujeu-Garnier, J. Chabot (1963)

Obr. 7: Univerzitní město Oxford

Obr. 8: Mariánské lázně

Funkce měst...

Obytná
Správní
Průmyslová
Vzdělávací
Obchodní
Kulturní...

Obr. 9: Olympia Brno, nákupní zóna Brno-jih

Pro hlavní město států se používá označení metropole

Největší města světa z hlediska počtu obyvatel

Město, stát	Přibližný počet obyvatel v milionech (2018)
Tokio, Japonsko	37
Dillí, Indie	29
Šanghaj, Čína	26
São Paulo, Brazílie	22
Ciudad de México, Mexiko	21

Obr. 10: Tokio, hlavní město Japonsko

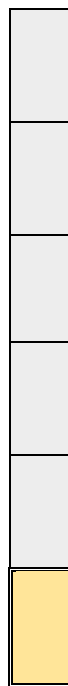

Obr. 11: Mexico City, hlavní město Mexika

Úkol 1: Podíváme se ještě jednou a podrobněji na výhody a nevýhody jednotlivých sídel. Které **přednosti** či **zápory** má tvoje domovské sídlo (město či vesnice) v různých oblastech. Každou sledovanou oblast ve tvém domovském sídle **ohodnot'** na **škále 1–5** (hodnocení jako ve škole). Z udělených známek vypočítej (pomocí aritmetického průměru) výslednou známku tvého sídla.

- a) druhy obchodů a množství obchodů:
-
- b) využití volného času, kulturní akce:
-
- c) dopravní dostupnost:
-
- d) vyžití v přírodě:
-
- e) vzdálenost školy od tvého bydliště:
-

Aritmetický průměr z několika čísel (v tomto případě známek), vypočítáme tak, že součet všech těchto čísel vydělíme jejich počtem.

Výsledná známka:

Úkol 2: Při návštěvě města nebo přímo v místě bydliště jste si určitě povšimli, že **jednotlivé městské funkce**, jsou více či méně **prostorově rozčleněny**. Například, že továrny a sklady jsou koncentrovány do jedné oblasti, nejčastěji na kraji města anebo, že některé obchody jsou součástí většího nákupního centra či prostoru, nikoliv rozprostřeny po celém městě.

Města jsou právě mnohdy rozčleněna na tzv. **zóny**, ve kterých **převažuje určitá funkce**. Různé funkce jsou pak rozprostřeny do rozdílných částí měst. Pečlivě se zamysli se nad takovým městským uspořádáním a navrhni (nakresli plánek), jaké by bylo z tvého pohledu ideální město z hlediska uspořádání funkčních částí.

Ve tvém plánu by neměly zcela určitě chybět následující zóny: *centrum města, obytné zóny, průmyslová zóna, obchodní zóna, přírodní zóna (parky)*..

Plánek tvého ideálního města

1. *Kde vznikla nejstarší města?*
2. *Jakou podobu měla středověká města?*
3. *Čím se vyznačuje tradiční pojetí venkovského sídla?*
4. *Jmenuj několik funkcí městských sídel.*
5. *Uveď příklad města, kde převládá jedna konkrétní funkce.*

Urbanizace

Proces urbanizace je obvykle spojován s **obdobím rozvoje průmyslu**, které v evropských zemích započalo v polovině 18. století, kdy vlivem rostoucího významu průmyslového odvětví docházelo k přesunu obyvatelstva do měst za prací.

Urbanizace je široký pojem, který představuje jednak **rozvoj měst** a proces, kdy **společnost mění svůj způsob života na městský**. Lidé opouštějí tradiční způsob života na venkově, spojený s obděláváním půdy nebo chovem domácích zvířat. Dochází k formování městského způsobu života a růstu úlohy měst. Obyvatelstvo se **koncentruje do měst** a jeho okolí. Zvyšuje se pohyb obyvatel malých měst do měst velkých za účelem práce, vzdělání nebo například zábavy.

Urbanizace..

- narůstá počet obyvatel ve městech
- narůstá hospodářský význam měst
- města se plošně rozšiřují

Urbanizace ukazuje, jak velká část obyvatel státu žije ve městech. Například urbanizace v ČR je 74 %, to znamená, že 74 % obyvatel ČR žije ve městech.

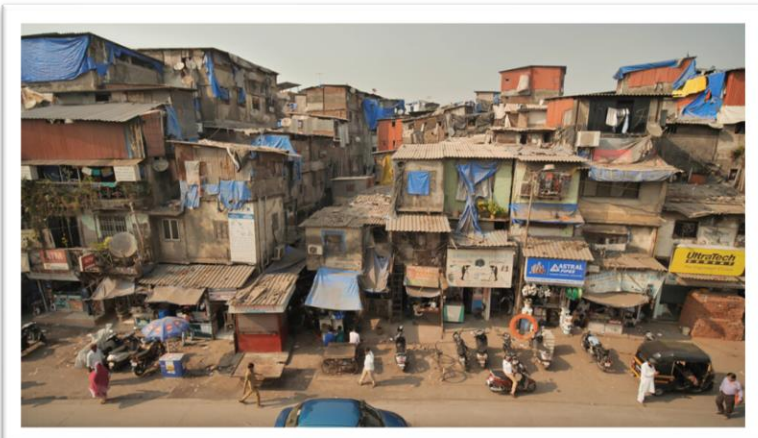

Úkol 1: Popřemýšlejte o důsledcích urbanizace. Uveďte pozitivní i negativní důsledky urbanizace.

POZITIVNÍ DŮSLEDKY	NEGATIVNÍ DŮSLEDKY

Mnoho lidí odchází do měst za vidinou potenciálního zaměstnání a lepšího života. Pokud se jim nedaří najít dostatečně placenou práci, jsou nuceni žít ve slumech. **Slumy** jsou **chudinské čtvrti**, tvořené jednoduchými chatrčemi. Nachází se hlavně ve velkoměstech rozvojových zemí **Afriky, Jižní Ameriky a Asie**.

Slumy..

- Nestabilní domy
- Přehlnuté domy
- Omezený přístup k vodě, elektřině a základním potřebám
- Absence dopravního systému
- Zvýšená kriminalita
- Nezaměstnanost
- Nemoci

Obr. 12: V bombajském slumu Dharavi žije okolo milionu obyvatel

Úkol 2: Jaké **opatření** (např. na úrovni vlády nebo radnice města) byste navrhli pro zlepšení podmínek života lidí žijících ve slumech?

.....

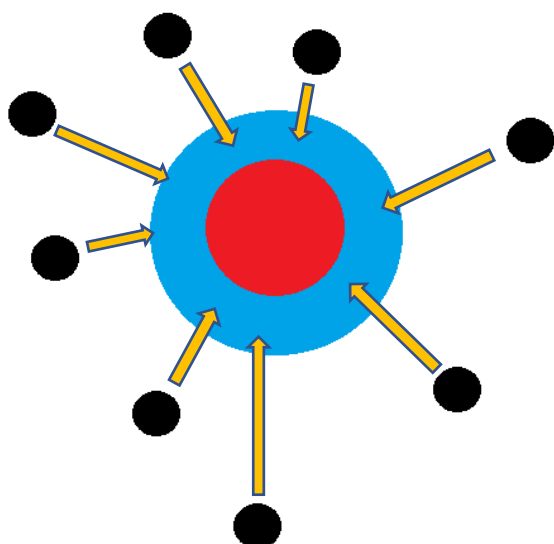
.....

.....

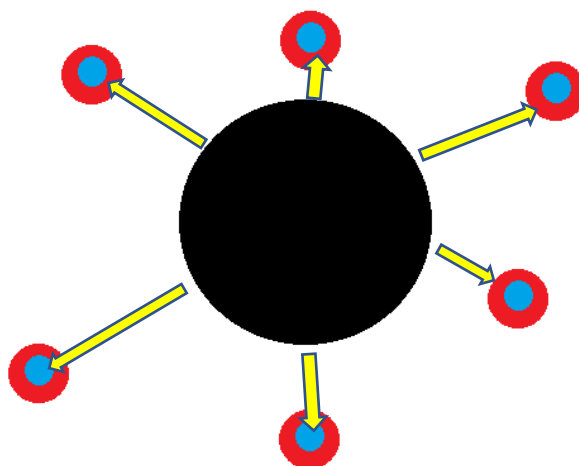
.....

V posledních letech často dochází tzv. **suburbanizaci**, která souvisí dalším stupněm vývoje společnosti. Lidé se **stěhují z přelidněných městských oblastí zpět do blízkých vesnic či okrajových částí města**. S rozvojem automobilového průmyslu je umožněno odloučení bydliště od místa pracoviště. Mnozí obyvatelé tedy žijí v blízkém okolí velkého města, ale do práce dojíždí každý den. Zároveň mohou využívat výhod života na venkově tak i ve městě.

URBANIZACE

SUBURBANIZACE

Obr. 13: Rozšiřování měst a obcí do okolní krajiny

Vyhledej všechna města v ČR, která mají více než 100 000 obyvatel.

Jaký je přesný počet obyvatel tří největších měst v ČR?

.....

.....

.....

.....

Podle OSN (Organizace spojených národů) budou do roku 2050 dvě třetiny populace ve městech

Nejvíce lidí v městských oblastech se nachází v Severní Americe. Nejméně urbanizované oblasti jsou v Africe a Asii.

Úkol 3: Pomocí internetové interaktivní mapy (<https://www.economist.com/node/21642053>) se pokus najít odpovědi na níže uvedené úkoly. Mapa zobrazuje počet obyvatel největších měst v čase – můžeme se pohybovat v letech 1950–2030. Pomocí tahu dolní lišty měníte rok a s ním i zobrazované údaje.

- 1) Která města v Evropě a Africe mají v současnosti více než 10 milionů obyvatel?

.....

- 2) Napiš, jak se změnil počet obyvatel ve městě Lagos (střední Afrika) mezi roky 1950–2020.

.....

- 3) Rozhodni, zdali bylo v roce 1950 více měst s 10 miliony v Jižní nebo Severní Americe. Stejně srovnání udělej také pro rok 2020. Města vypiš.

.....

- 4) Zjisti, u konkrétních měst, zdali bude v roce 2030 počet obyvatel klesat nebo naopak růst oproti roku 2020.

TOKIO

LONDÝN

SÃO PAULO

KÁHIRA

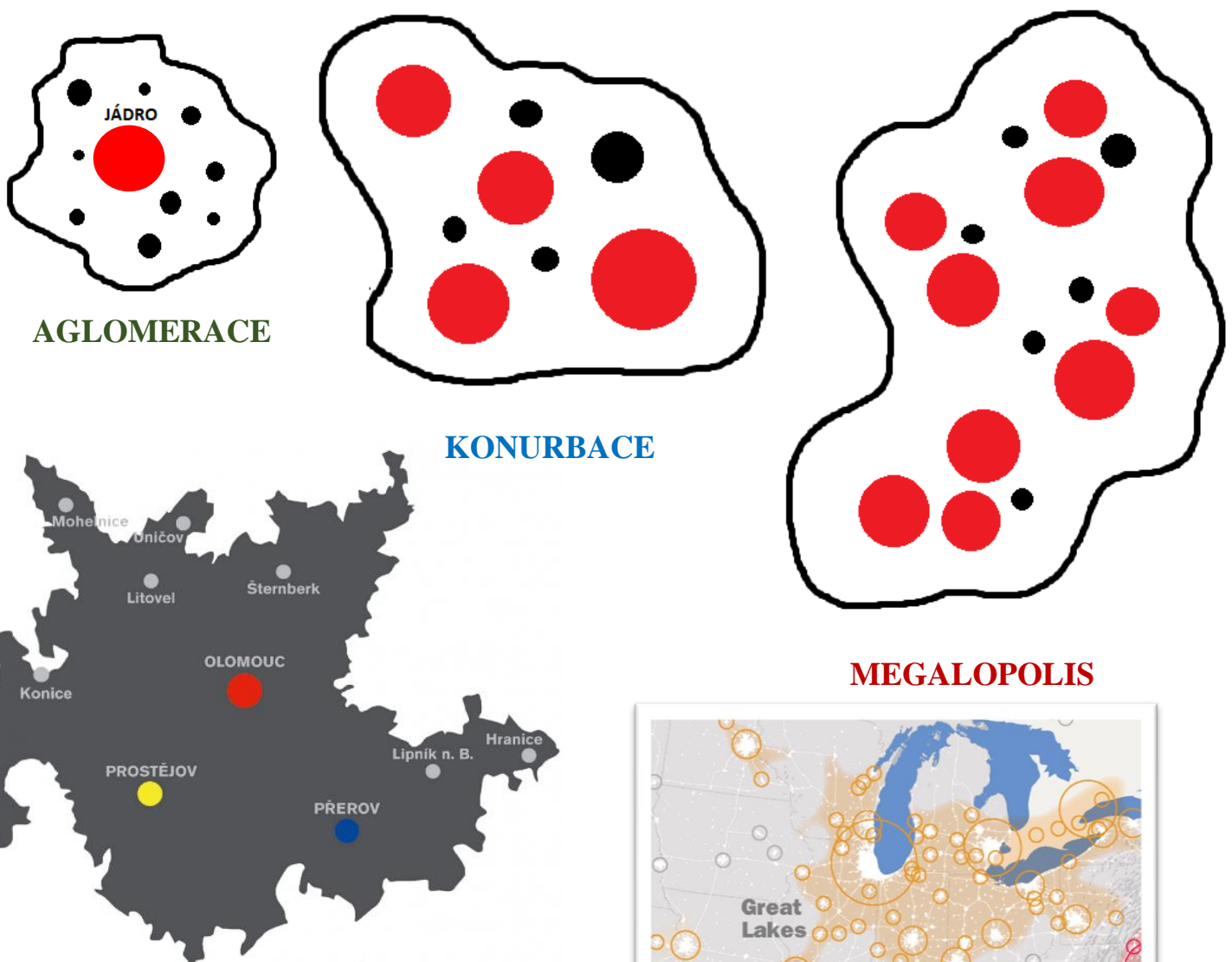

Města se neustále **rozzrůstají** a **vyvíjí**. Takový vývoj vede k tomu, že se velká města pomalu mění na **složitější městské prostorové útvary** jako je **aglomerace**, **konurbace** a **megalopole**.

Agglomerace je seskupení většího množství sídel (měst a vesnic) kolem jednoho významnějšího většího města, které představuje tzv. **jádro**. Společně pak tvoří funkční propojený celek (obyvatelé z okolních menších měst a vesnic dojíždí do jádra aglomerace za prací, nákupy nebo například za kulturním vyžitím).

Konurbace je spojení několika velkých měst (soustava měst). Jedná se o větší oblasti, které jsou tvořeny několika blízko ležícími, podobně velkými městy podobné důležitosti. Významným rozdílem oproti aglomeraci je ten, že vazby mezi městy nejsou natolik pevné, žádné město není zcela dominantní jako v případě aglomerace.

Megalopolis je označení pro oblast, která vzniká vzájemným srůstem aglomerací a konurbací. Jsou to rozsáhlé oblasti urbanizovaného prostoru. V nejjednodušším podání jde o shluky měst.

Obr. 14: Vymezení olomoucké aglomerace

Obr. 15: Megalopole Chi-Pitts kolem Velkých jezer v USA čítá dohromady přes 30 milionů obyvatel

Úkol 4: Přiřaď zemi, ke konkrétní skupině údajů: *USA, Indonésie, Čína, Švédsko*

Počet obyvatel	1 338 612 968
Počet obyvatel v hlavním městě	17 550 000
Míra urbanizace	43 %
Hustota zalidnění	139 ob./km ²

Počet obyvatel	9 059 651
Počet obyvatel v hlavním městě	829 417
Míra urbanizace	85 %
Hustota zalidnění	22 ob./km ²

Počet obyvatel	307 212 123
Počet obyvatel v hlavním městě	599 657
Míra urbanizace	82 %
Hustota zalidnění	31 ob./km ²

Počet obyvatel	240 271 522
Počet obyvatel v hlavním městě	9 125 000
Míra urbanizace	52 %
Hustota zalidnění	126 ob./km ²

Úkol 5: Urbanizace ukazuje, jak velká část obyvatel státu žije ve městech. Vysoké hodnoty najdeme častěji u vyspělých států, někdy to tak ale nemusí být. Pomocí internetového (<https://atlas.mapy.cz/>) nebo školního atlasu se pokus odpovědět na následující otázky.

- 1) Který kontinent je na první pohled nejméně urbanizovaný? Uveď také několik důvodů proč.

.....

- 2) Ve kterých afrických státech je podíl obyvatel žijících ve městech alespoň 80 %?

.....

- 3) Uveď všechny evropské státy, ve kterých je podíl obyvatel žijících ve městech alespoň 80 % a zároveň uveď i jejich hlavní města.

.....

4) Ke konkrétním státům vyhledej míru urbanizace, tedy podíl obyvatel žijících ve městech.

TURECKO.....

INDIE.....

AUSTRÁLIE.....

NIGER.....

BRAZÍLIE.....

AFGHÁNISTÁN.....

?

1. *Jaký je rozdíl mezi urbanizací a suburbanizací?*
2. *Uveď příklady pozitivních i negativních důsledků urbanizace?*
3. *Jakým způsobem lidé spojují život ve městech a na vesnici?*
4. *Co jsou to slumy? Uveď, kde se nachází a jaké mají problémy.*
5. *Který kontinent je nejméně urbanizovaný?*
6. *Jaký je rozdíl mezi aglomerací a konurbací?*
7. *Jmenuj příklad megalopole v USA.*

MULTIMEDIÁLNÍ PROSTŘEDEK PRO UČITELE

Uvedený odkaz v podobě QR kódu obsahuje **multimediální pomůcku pro učitele**, která obsahuje dvě powerpointové prezentace – *Obyvatelstva*, *Sídla*. Prezentace představují uvedená témata a jsou doplněny o další rozšiřující obrázky, grafy, mapy a cvičení.

SEZNAM ZDROJŮ OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

Geografie obyvatelstva

- Obr. 1 <https://www.crwflags.com/fotw/flags/cn!var.html>
- Obr. 2 <https://www.britannica.com/topic/flag-of-India>
- Obr. 3 <https://www.thestatesman.com/opinion/population-stabilising-the-numbers-1502723113.html>
- Obr. 4 <https://www.businessinfo.cz/navody/nizozemsko-souhrna-teritorialni-informace/>
- Obr. 5 <https://www.mahalo.cz/maroko/destinace-maroka/zapadni-sahara.html>
- Obr. 6 <https://data.gov.cz/%C4%8D%C3%A1nky/kartogram-choropleth>
- Obr. 7 <https://www.latinska-amerika.cz/dovolena/rio-de-janeiro>
- Obr. 8 <https://www.novinky.cz/cestovani/exotika-a-amerika/clanek/hrmici-vodopady-iguacu-nejpusobivejsi-je-dabluv-chrtan-udajny-vstup-do-pekla-183461>
- Obr. 9 <https://atlas.mapy.cz/>, úprava autora
- Obr. 10 <https://www.nytimes.com/interactive/projects/cp/reporters-notebook/migrants/budapest-s-keleti-train-station-has-become-a-de-facto-refugee-camp>
- Obr. 11 <https://medium.com/emerge85/europe-is-closing-the-door-on-migrants-what-if-africa-does-the-same-4328b34dbb70>
- Obr. 12 <https://www.lonelyplanet.com/articles/flag-of-germany-facts-history-and-design>
- Obr. 13 <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/clanek/nase-kamiony-jsou-v-oblezeni-agresivita-uprchliku-roste-stezuji-si-cesti-ridici-ve-francii-304068>
- Obr. 14 https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/armada-ukrajina-rusko-konflikt-srovnani-pocet-vojaku-technika.A220224_071344_zahranicni_misl
- Obr. 15 <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/cesko-prispelo-45-miliony-na-rozvoj-uprchlickeho-tabora/r~dfbe116c105111e593f4002590604f2e/>
- Obr. 16 <https://www.yoair.com/cs/blog/isil-bomb-attacks-in-indonesia/>
- Obr. 17 <https://www.czso.cz/staticke/animgraf/cz/>
- Obr. 18 <https://cs.wikipedia.org/wiki/Afrika>
- Obr. 19 <https://zahranicni.hn.cz/c1-57298160-nemecko-kdo-dostava-prumerny-plat-dostane-se-v-duchodu-pod-hranici-chudoby>
- Obr. 20 <https://mediazink.com/your-skin-tattooing-and-different-skin-types/>
- Obr. 21 https://www.zs-nucice.cz/UserFiles/File/eu_161-190/VY_32_INOVACE_174.pdf
- Obr. 22 <https://slideplayer.cz/slide/3169875/>
- Obr. 23 https://cs.wikipedia.org/wiki/Europoidn%C3%AD_rasa

- Obr. 24 <https://www.mimidonaldson.com/wanting-what-you-have/>
- Obr. 25 <https://www.dw.com/en/vatican-women-to-benefit-as-pope-francis-unveils-reforms/a-61185737>
- Obr. 26 <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/pravoslavny-kostel-sv-petra-a-pavla-v-karlovyh-v>
- Obr. 27 https://www.lidovky.cz/svet/zacala-velka-pout-do-mekky-zucastnit-se-ji-letos-muze-jen-na-60-tisic-lidi.A210717_152531_In_zahranici_liluj
- Obr. 28 <https://www.poznatsvet.cz/clanek/buddhismus-stesti-30000807.html>

Geografie obyvatelstva

- Obr. 1 <https://g.cz/seat-jihoceske-vesnice/>
- Obr. 2 <https://cs.wikipedia.org/wiki/M%C4%9Bsto#/media/Soubor:Bombay22.jpg>
- Obr. 3 <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/regiony-zpravy-jihomoravsky-kraj-brno-spustilo-kampan-a-web-predstavujici-vyznamne-investicni-projekty-187417>
- Obr. 4 <https://euractiv.cz/section/evropske-finance/news/jak-zastavit-odliv-lidi-z-vesnic-do-mest-recept-se-jmenuje-chytry-venkov/>
- Obr. 5 https://www.muzeumlitomerice.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=200065&id=1547
- Obr. 6 <https://korsika.rovnou.cz/fotky/korsika-hrebenova-chyse.jpg.html>
- Obr. 7 <https://forbes.cz/jak-se-dostat-na-oxford-na-prihlasku-zbyvaji-dva-tydny/>
- Obr. 8 <http://www.lecebnelazne.cz/profiles/34-lecebne-lazne-marianske-lazne-a-s>
- Obr. 9 <https://www.olympia-centrum.cz/en/>
- Obr. 10 <https://www.societybyte.swiss/2019/01/16/tokio-als-treffpunkt-der-smartcity-forschenden/>
- Obr. 11 <https://www.novinky.cz/cestovani/pobytova-exotika/clanek/mexico-city-nejvetsi-a-nejstarsi-hlavni-mesto-americkeho-kontinentu-40019592>
- Obr. 12 <https://epochalnisvet.cz/bida-spina-zlocin-jak-se-zije-ve-slumech/>
- Obr. 13 <https://www.asb-portal.cz/architektura/byty/bytove-domy/program-na-obnovu-predmestskych-aglomeraci>
- Obr. 14 <https://www.olomoucka-aglomerace.eu/aktuality/22886>
- Obr. 15 https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:ChiPitts_megaregion.png

- Obrázek přední obálky <https://pocitiveletenky.cz/akce/new-york-mesto-ktere-nikdy-nespi/>
- Obrázek zadní obálky <https://www.luxurytravelservices.net/adventure-travel/walking-through-old-delhi.html>

ZEMĚPIS

OBYVATELSTVO, SÍDLA

UČEBNICE, PRACOVNÍ SEŠIT
pro ZŠ a víceletá gymnázia

Vojtěch Cvan

OLOMOUC 2022

